

Sự tích củ mài

Xưa có một gia đình rất đông con, đông đến nỗi bố mẹ không nhớ hết được tên từng đứa. Người chồng tên Đang, người vợ tên Phang. Tuy đông con như thế, nhưng hai vợ chồng nhờ phát được nhiều nương và vỡ được nhiều ruộng, nên đời sống không đến nỗi túng thiếu.

Gặp năm trời hạn mất mùa, bao nhiêu lúa giống của hai vợ chồng để dành cho mùa sau đều bị bọn lang đạo cướp hết. Hai vợ chồng phải vào rừng tìm rêu đá, lá cây về cho các con ăn, nhưng kiếm bao nhiêu cũng không đủ; suốt ngày lũ con cứ gọi bố mẹ. Và kêu:

- Đói lắm, bố mẹ ơi !

Hai vợ chồng thương con, biết rằng rêu đá, lá cây không phải là món ăn có thể thay cơm gạo lâu dài được, hai người cố đi xin người làng, kẻ cho một nắm, người vài bông lúa giống, và giấu các con, lên rừng phát rẫy tìa lúa trái mùa.

Ở nhà, đàn con đói quá, kéo nhau ra rừng tự kiếm cái gì ăn cho đỡ đói, nhưng đến đêm chúng lại về kêu đói suốt đêm:

- Đói lắm, bố mẹ ơi !

Trong rừng khuya, nghe tiếng đàn con vọng tới, hai vợ chồng lòng đau như cắt. Hai vợ chồng thay nhau nói vọng về cho các con yên lòng:

- Các con ơi! Lúa đang nảy mầm.

Khi lúa đã ken xanh, họ lại gọi vọng về:

- Các con ơi! Lúa đã lên xanh.

Đến ngày lúa chín, thì hai vợ chồng kiệt sức nhưng khi nghe tiếng đàn con kêu đói thì hai người lại cố gắng nói to lên cho các con nghe:

- Các con ơi! Lúa đang chín...

Và khi mẻ gạo đầu tiên vừa giã xong thì hai vợ chồng liền đồ ngay một chõ xôi lớn, chia ra từng nắm một, rồi đem ngay xôi về nhà cho các con. Nhưng khi đến nhà thì họ không thấy bóng một đứa nào. Trong khi ấy, thì từ rừng sâu lại vọng ra những tiếng:

- Đói lắm, bố mẹ ơi!

Tu Bépì cực quá, hai vợ chồng gượng khiêng rá xôi vào rừng, nhưng không gặp đứa con nào cả. Trong khi ấy thì rừng cây trước mặt, sau lưng, bên trái, bên phải vẫn vọng ra tiếng kêu xé ruột:

- Đói lắm, bố mẹ ơi!

Lúc này thì sức hai người đã kiệt. Họ không thể theo tiếng vọng của rừng núi mà đi tìm con được nữa. Hai người đặt rá xôi xuống và cố sức gọi:

- Các con ơi! Ra đây với bố mẹ mà ăn xôi.

Tiếng gọi vừa dứt, thì một đàn chim từ các ngả bay đến đậu đầy cả khu rừng. Chim hót:

- Bang! Bang! Bang! Bang! Chúng con ăn quả đã quen; còn xôi xin nhường bố mẹ!

Bấy giờ hai vợ chồng mới biết đàn con của mình vì đói quá nên hóa chim mất rồi. Già yếu, đói khổ, lại thương xót đàn con đã hoá chim, hai vợ chồng gục đầu vào rá xôi mà chết.

Thấy bố mẹ chết thảm quá, đàn chim kêu vang cả khu rừng, rồi chúng lấy những nắm xôi đắp mộ cho bố mẹ.

Về sau, chỗ mộ hai vợ chồng Đang, Phang mọc lên một cây rất lạ: Trên là cây, dưới là củ. Củ có màu trắng và khi luộc chín thì thơm dẻo như xôi. Đó là củ mài. Người ta nói rằng vợ chồng nghèo khổ ấy đã hoá ra củ mài để cứu những con người cùng cảnh ngộ như mình. Còn lũ con của họ thì hoá thành chim "đang bang" thường kêu vang cả núi rừng vào mùa lúa chín, để nhắc lại cảnh khổ cực của bố mẹ ngày xưa.